

АДАПТИВНИЙ КОНТЕКСТ БАЗОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ

Тетяна ГОДЕЦЬКА, науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, НАПН України, м. Київ, Україна.

ADAPTIVE CONTEXT OF THE BASIC TERMINOLOGY OF OPEN EDUCATION

Tetiana GODETSKA, Researcher at the Department of Scientific Information and Analytical Support of Education V. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

E-mail: godtaniv@gmail.com ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0550-1894>

Відкрита наука є одним із ключових напрямів розвитку відкритого суспільства. Вона не лише забезпечує ширший доступ до наукових результатів для дослідників, а й допомагає залучати до наукових досліджень значну частину суспільства, забезпечуючи сталість його розвитку відповідно до резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у галузі сталого розвитку на період до 2030 року» від 25 вересня 2015 року, та стимулюючи прискорення його прогресу [1].

*Аналіз джерел засвідчив, що за останнє десятиріччя проблема науково-аналітичного супроводу відкритої освіти й науки стала актуальною та привернула увагу дослідників різних наукових напрямів. Водночас термінологічна база залишається несистематизованою відповідно до сучасних вимог, зазначає М. Л. Росток*а [3].

Понятійний апарат відкритої освіти розвивається під впливом процесів цифровізації суспільства та становлення відкритої науки. Водночас, адаптивність термінології передбачає її гнучкість, міждисциплінарність і відповідність міжнародним стандартам. З огляду на сучасні виклики, основні поняття потребують постійного уточнення. Для формування цілісного освітнього простору важливо узгоджувати ключові поняття між собою.

Висвітлення означеної проблеми розпочнемо з розкриття сутності її базових понять:

Відкриті дані наукових досліджень – доступні в мережі Інтернет дані, які були зібрані та/або одержані в процесі наукових досліджень з метою створення наукових результатів (з можливістю вільного завантаження, копіювання, аналізу та повторного оброблення без фінансових, юридичних або технічних перешкод) [1, 2].

Відкритий доступ – сукупність практик, що застосовуються для організації безперешкодного й оперативного доступу до наукових результатів і науково-технічної інформації за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій [1, 2].

Відкрита наука – підхід до здійснення наукової й науково-технічної діяльності, який передбачає забезпечення доступу до об'єктів дослідницької інфраструктури, наукових результатів і науково-технічної інформації з можливістю їх багаторазового використання, обміну й розповсюдження за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій з метою прискорення науково-технічного та суспільного розвитку, поглиблення співпраці між вченими тощо [1, 2].

Директорія журналів відкритого доступу (Directory of Open Access Journals, DOAJ) – база даних наукових періодичних видань відкритого доступу (станом на 10 серпня 2024 р. містить близько 21 тис. видань), створена з метою підвищення видимості, доступності, репутації, використання та впливу якісних рецензованих наукових періодичних видань відкритого доступу. Партнерами ініціативи виступають низка авторитетних організацій, зокрема: Creative Commons Global Network, Crossref, Committee on Publication Ethics, Helsinki Initiative on Multilingualism, ISSN, OASPA, OCLC, OpenAIRE, Research4Life, SciELO [1, 2].

Директорія книг відкритого доступу (Directory of Open Access Books, DOAB) – база

даних наукових неперіодичних видань відкритого доступу, започаткована з метою підвищення їх доступності. База відкрита для всіх видавців, які публікують наукові рецензовані книги відкритого доступу [1, 2].

Відкрита освіта 1) це складна соціальна система, здатна до швидкого реагування у зв'язку з мінливими соціально-економічними ситуаціями, індивідуальними та груповими освітніми потребами і запитамі. Ґрунтується на світоглядних і методологічних засадах відкритості та безперервності процесу пізнання;

2) «гнучка система здобуття освіти, доступна кожному охочому, без аналізу його освітнього цензу й регламентації періодичності й часу вивчення окремого курсу, програми, яка розвивається на основі формалізації знань, їх передавання і контролю з використанням інформаційних і педагогічних технологій дистанційного навчання» (Тору Ійосі, Віджая Кумара) [4].

Відкрита система – система, яка перебуває у стані постійної взаємодії (обміну) зі своїм навколишнім середовищем [4].

Відкриті освітні ресурси – навчальні або наукові ресурси, які є вільно доступними для користувачів. До відкритих освітніх ресурсів зараховують електронні підручники, навчальні відео-, аудіо матеріали, презентації, тести, тренажери, а також інші електронні навчальні засоби, що поширюються на умовах вільного використання [4].

Відкриті освітньо-наукові інформаційні системи – автоматизовані інформаційні системи, що містять дані переважно освітнього і наукового спрямування, забезпечують інформаційну підтримку освіти й науки та технологічно використовують комп'ютерну інформаційно-комунікаційну платформу для транспорту й опрацювання інформаційних об'єктів [4].

Відкритий вміст - цей неологізм запропонував Девід Вілі в 1998 р. Він означає твір, який інші можуть вільно копіювати або змінювати, не питаючи дозволу. Цей термін зумовив формування пов'язаної концепції відкритого програмного забезпечення. Вважається, що такий вміст перебуває під вільною ліцензією. Найбільшим проєктом із відкритим вмістом на теренах всесвітньої мережі є Вікіпедія [4].

Зазначимо, що упорядкування термінів сприяє підвищенню якості науково-аналітичного супроводу та ефективності освітньої політики. В той же час чіткість і прозорість дефініцій сприяють практичному впровадженню принципів відкритості в освіті.

Отже, перспективою подальших розвідок є забезпечення інформаційно-аналітичного супроводу відкритої освіти на розв'язання завдань концептуально-аналітичного етапу планового прикладного дослідження «Науково-аналітичний супровід розбудови єдиного інформаційного простору відкритої освіти» (2026-2028), яке знаходиться у початковій стадії та його результати мають посприяти розвитку відкритої освіти (*Scientific and Analytical Support for the Development of the Unified Information Space of Open Education, 2026–2028*).

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку відкритої науки в НАПН України на 2024–2030 роки : затверджена постановою Президії Національної академії педагогічних наук України від 22 серпня 2024 р. № 1-2/10-146 / розроб.: І. Драч, О. Петрос, О. Бородієнко, І. Регейло. Київ : НАПН України, 2024. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://naps.gov.ua/ua/press/announcements/3373/>

2. Методичні рекомендації закладам вищої освіти щодо імплементації настанов відкритої науки / І. Драч, О. Петрос, О. Бородієнко, І. Регейло. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2024. 18 с. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15059447>

3. Ростока М. Л., Бондаренко Т. С., Кеберляйн-Керлер Ю. Актуалізація науково-аналітичного супроводу відкритої освіти і науки. *Мережа шкіл новаторства України: розвиток професійної компетентності керівних, науково-педагогічних і педагогічних працівників у контексті реалізації неперервної освіти*: монографія / за наук. ред. Н. І. Білик. Полтава; Київ : ПАНО ім. М. В. Остроградського, 2025. С. 56–66. DOI: <https://doi.org/10.33272/conf.PANO.2025.27.11>.

4. Термінологічний словник відкритої освіти / М. В. Носкова. Львів. Видавництво Львівської політехніки. 2024. 204 с.

References:

1. Drach I., Petroie O., Borodiienko O., Reheilo I. Kontsepsiia rozvytku vidkrytoi nauky v NAPN Ukrainy na 2024–2030 roky : zatverdzhena postanovoiu Prezydii Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy vid 22 serpnia 2024 r. № 1-2/10-146. Kyiv : NAPN Ukrainy, 2024. URL: <https://naps.gov.ua/ua/press/announcements/3373/>
2. Drach I., Petroie O., Borodiienko O., Reheilo I. Metodychni rekomendatsii zakladam vyshchoi osvity shchodo implementatsii nastanov vidkrytoi nauky. Kyiv : Instytut vyshchoi osvity NAPN Ukrainy, 2024. 18 s. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15059447>
3. Rostoka M. L., Bondarenko T. S., Keberliain-Kerler Yu. Aktualizatsiia naukovu-analitychnoho suprovodu vidkrytoi osvity i nauky. Merezha shkil novatorstva Ukrainy: rozvytok profesiinoi kompetentnosti kerivnykh, naukovu-pedahohichnykh i pedahohichnykh pratsivnykiv u konteksti realizatsii neperervnoi osvity: monohrafiia / za nauk. red. N. I. Bilyk. Poltava; Kyiv : PANO im. M. V. Ostrohradskoho, 2025. S. 56–66. DOI: <https://doi.org/10.33272/conf.PANO.2025.27.11> .
4. Noskova M. V. Terminolohichni slovnyk vidkrytoi osvity. Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 2024. 204 s.

SMART-ЕКОЛОГІЧНА СИСТЕМА ЯК АДАПТИВНА МОДЕЛЬ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО СУПРОВОДУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ У ВІДКРИТІЙ ОСВІТІ

ГУМЕННИЙ Олександр, старший науковий співробітник Відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України, м. Київ, Україна.

SMART ECOLOGICAL SYSTEM AS AN ADAPTIVE MODEL OF INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT FOR THE TRAINING OF FUTURE ENGINEERS IN OPEN EDUCATION

HUMENNYI Oлександр, Senior Researcher, Department of Scientific Information and Analytical Support of Education, V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Pedagogical Library of Ukraine, NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

email: gumennyi7@gmail.com, ORCID.org/0000-0001-6596-3551

В умовах відкритої освіти підготовка майбутніх інженерів потребує не лише доступу до ресурсів, а й керованого, адаптивного та доказового освітнього середовища. У цьому контексті Smart EcoSystem розглядається як багатокомпонентна цифрова екосистема, що інтегрує навчальну взаємодію, колаборацію, аналітику та інфраструктуру в єдиний контур підтримки освітніх рішень, де результати діяльності здобувачів освіти фіксуються у формалізованих даних для діагностики, корекції та підтвердження прогресу [1].

Для функціонування Smart EcoSystem як адаптивної моделі інформаційно-аналітичного супроводу її доцільно розглядати як систему взаємопов'язаних компонентів:

1. Навчально-освітня компонента відповідає за структурування змісту та організацію інженерно орієнтованих навчальних циклів у відкритому форматі, відтворюючи базову логіку інженерної діяльності — від постановки проблеми до уточнення рішень. Відкритість при цьому трактується не лише як доступ до ресурсів, а й як можливість повторного використання сценаріїв, шаблонів і критеріїв оцінювання різними інституціями, що забезпечує цілісність інженерної підготовки як узгодженого набору навчальних артефактів [2].